

**ВЛАДИМИР
ПИШТАЛО**

ВЕНЕЦИЈА

BILDUNGSROMAN

ΑΓΩΡΑ

Laguna

ПРВИ ДЕО

ЛОВ НА ЛАВОВЕ

Почнимо у поноћ

Сјаје се сунцобрани од златног лима. Зањихани су лампиони и маске. Играју чаршафи на штулама. Са торња, низ коноп полеће сребрени „Турчин”. Мајстор церемонија носи маску на карлици.

– Наша дама венчана са водом – рецитује мајстор церемонија. – Сестра, опатица, мадона, кћерка...

Светина се јати под луковима Риалта. Тешко је разликовати лутке и људе.

– Ми смо ти. Ти си ми – наставља да декламује егзалтирани глас.

Конфете светлуцају над водом. Ватромет сева и пуца у небу.

– Венеција је задовољна. Венера је задовољна – узвикује мајстор церемонија.

Добоши утихну. Одјекну фанфаре. Дужд мачем пресеца врпцу. Људи вуку конопце. Венерине дечије и страшне очи појављују се изнад воде.

Бронзана глава полако израња из канала. Маске се радују. Фанфаре трубе тему из кориде. Сјаје се позлаћени и посребрени лимови. Ваздух је ма- глен и димљив. Али, нешто се збркало. Пукао је коноп. Ено – пада стуб! Затим пада и други. Џиновска глава отворених очију почиње да тоне, гледајући под водом. У грглању беле воде још се види полумесец на њеној круни. Маске се чуде у непрестаном диму. Небо је ижврљано ватроме- том. Искре настављају да врцају. Моје сећање мења призоре и речи из филма. Венера наставља да гледа под водом. Та Венера је потопљена тајна града, подводна гаранција његове суштине.

Казанова прима тајно писмо и почиње да га чита.

А кад сам најусијио диоској...

Јесам ли то био ја?

Ми смо ти. Ти си ја.

У Београду је био ФЕСТ. После филма сам ишетао у топлу зимску поноћ, гоњену вилин- ским часовницима. Удисао сам чежњиви ваздух лажног пролећа. Зашто свет не би увек могао да буде овакав, узбудљив. Узбуђујући. Нисам могао да дишем од... од...

Гимназија

*Сви нешто знају, јасно им, ја
једини као да сам илуи, изиудљен.*

Лао Це

Ујутро се требало вратити у гимназију, са решеткама на прозорима у приземљу. Иза решетака су чекали предмети као општенародна одбрана и општетехничко образовање. Општетехничко образовање је предавао некакав гном. Ђаци су говорили да је он добар човек. А он то није био. Музичарку су сматрали лудакињом јер је певала оперу на часу, сјајно је предавала музичку историју и оцењивала брзо и поштено. Професорка ликовног је имала траг од ножа на грлу. Звали су је „заклана”.

То ме је чекало сутра. Али то ми је све, после Казанове, изгледало далеко као у следећој инкарнацији.

Професор фискултуре је био леп глупак пун себе. Професорица математике – треба ли трошити речи? Професор литературе долазио је мотором у школу. Даровит, озлојеђен, ситничав човек. Драга Милка, само ћу тебе поменути по имену, са твојим осећајем за правду и минералним очима.

Да ли сам то у тим клупама био ја?

Болело ме свако јутро кад одем у тај затвор. Моја имагинација је припадала касти брамана. Моја биографија касти недодирљивих. Нисам још био склопио оно што бих без стида могао назвати својим животом. Али знао сам да свом удесу треба надевати лепа и велика имена и да је човек оно са чим се једини у срцу.

Професори су ме кињили нормативним рецитацијама. Ја сам стезао зубе и мислио: Ви ћете своје заборавити а ја своје нећу.

Професори су нам завидели на нашој усраној младости. Цуре нису носиле брусхалтере. Носиле су фармерке „swinger” и мини сукње. Једног дана би у школу дошле сијајући. Већ сутра су биле тупе и самоопседнуте. (Тешко је жудети за неким кога презиреш.) Момци су производили највећу замисливу количину звукова. Ја сам с њима био у *кавезу међу мајмунима*. Био сам уморан од

неспоразума који су били недостатак симпатије. Ишао сам у школу певушећи убилачку песму: *I don't like Mondays*. У том периоду живота, толеранција би била самоубиство. Сваки дан би ме неко „уштиную” и ја сам морао да смишљам одбрамбене злоће. Постао сам мајстор аверзије.

Питао сам се:

– Шта желим да будем? Желим ли да будем добар или моћан?

– Буди оно што јеси! – говорили су. Али шта? На овом свету је дозвољено бити, али није дозвољено постајати. Цео свет је био закључан а кључеви су били невидљиви.

Сократ се тукао песницом по нози: Ово нисам ја.

Родитељи су се клањали сармама и слушали дневник а нарочито су ми огавне биле *surpr-r-r-prise*.

Је ли Сен-Симон рекао да треба уништити одвратан породични ручак? Телевизор је тупио о анархосиндикалистима. Плес мртваца се одвијао на екрану; осмехнута светлуцава, дрбљива рутина. Како је све то било механичко и уиграно!

Нисам веровао да је ово мој једини живот а не генерална проба. Свакодневна грубост ми је драла кожу. Глупост је додавала со на рану.

– *Sweet sixteen* – тулили су неки поп-музичари.

Побио бих их.

Седморица младих су певала:

Све је лејо са 17 година

Имам дују косу ал сам добар ђак.

Боже будала! Чиме сам заслужио...

Тражио сам други свет. Једва сам држао главу над водом. Али те сенке и блесак су однекуд долазили.

Седамнаеста година је нешто променила. Тако кљун победи јаје. И из препуног срца провали јецај. Тако почне пролеће. Те године дрво живота се разлистало. Примиио сам ракетно следовање енергије. Нешто је блеснуло. Одвојио се један степен. Од дечака сам постао младић.

После Фелинијевог Казанове, ходао сам по ваздуху у светлима промењеног Београда.

Филм је показивао расап, фриволност и чаролију осамнаестог века, у коме је Република пропала. Маска осамнаестог века заувек је покрила сећање на Венецију. Са Фелинијем сам те ноћи провирио ван Платонове пећине. Ноге су ми биле пијане и празне.

Цео свет је био досадан. Овај филм није. Цео свет је био коначан. Овај филм није.

Свега неколико пута у животу човек изађе из биоскопа тако проширене душе. Јесам ли ја био тај младић учвршћеног срца на ослабљеним ногама? Нашао сам се са друге стране осветљене ноћи. Ходао сам гледајући свој дах и зурио у туђе прозоре.

Светла су била неперсонална форма живота. У ресторану *Зајред* столице су биле сложене на столовима. Ноге столица су – у карневалски обрнутом свету – упирале у таваницу. Црвена слова робне куће *Београд* падала су низ фасаду. Манекени у *Центројекспилу* су стајали у Анубисовом полукораку. Нисам знао да ли је свет прерушен или му је ово право лице? Ноћни Београд је постао магичан. Месец се облизнио, небеса су постала многострука. Ваздух је био лак за удисање. Да је уместо мене тим улицама шетао чаробњак из Дрохобича, он би приметио да је небо показивало *све нове слојеве свейла, њресекe бледозелених сјена ноћи, њлазму њросјрансјва, њкиво ноћних машињања.*

Часовничарска радња била је пуна штрецања секундара, пуна времена.

Ах, нека се ова ноћ никад не заврши. Нек ме неуморне ноге носе све до јутра, све даље – до Утнапиштима Далеког. Насељавао сам пуст град својим кораком. Био сам сав устремљен, грабљивих очију. Гонило ме је да се крећем у светлима, са мамузама инспирације у слабинама. Бездушне светлости слепоноћних излога су се промениле само за мене. Манекени у изложима били су завереници. Анорексични профили су мировали, али они су *знали*.

Било је то у Београду. Чули сте за место под истим именом али не ово. У извесном смислу то је био невиђен град, мада се физички није променио. Променио му се смисао.

Био сам заљуљан валовима великог света. Био сам у Венецији. Глава ми је била пуна тиркизних костима и гротескних детаља.

Глава Венере је тонула у тишини, зурећи кроз зелену воду. Окретала се девојка-аутомат у коју је Казанова био заљубљен. (Све његове љубави су биле механичке.) Казанова је дужио лице и бечио очи боје канала. Он је бежао из страшног затвора Пјомбди преко крова, носећи своју глупу птицу, свој сексуални метроном.

Био сам опијен.

Малокрвна девојка се онесвешћивала у врту и падала у маглу до колена.

Шизофреничне су биле фризура римских контеса.

Блистава кочија од бундеве прелази по слеђе-ним каналима.

Светлуцали су канали. Свирале су северња-чке оргуље.

Казанова је олован, ташт, механизован, на-пудерисан. Чаробан. На крају филма, старац, обучен као тиркизни кукац. Он брбља о алхеми-ји. Он удара у зид црних одела деветнаестог века.

Људи му се подсмевају.

Казанова стоји смешан и изложен обучен у старомодне двобојне свиле, одједном више не површан него величанствен и донкихотски дубок, матор и исмејан пред зидом црних одела. Његов поглед је очајан. То је предсмртно разо-чарење задњег Пикасовог аутопортрета. Поглед му је – дубок и страшан.

У црни зид је ударила и бела утвара у којој је Казанова рођен. Јецајућа длета су, по наредби Наполеона, уклонила крилатог лава са венеци-јанских палата.

Та изгубљена Венеција-Венера била је архетип свих Казановиних љубави. Њу недостижну је изгнаник тражио у свим женама...

Опатица, мајка, сестра и... неизговорено...

Курва... Наравно.

Нестварни град ми је био потребан као противотров за нестварност мог живота.

Почео сам да је тражим.

Али, зар само ово?

Једна прича Томаса Мана дала ми је кључеве града. Поштедећу вас досадног свезнаштва и испољити шармантно незнање. Не знам како се та прича зове. Знам да је њен јунак имао проблема са недовољношћу лепоте и чуда на свету. Кад год би тај младић угледао неку познату слику или прослављено место, он би узвикнуо:

– Лепо је. Наравно. Врло је лепо. Али... зар само ово?

Ман је имао романтичну идеју о одређеном нивоу који живот треба да достигне да би се квалификовао... За шта? Па да се назове истинском стварношћу. Показало се да је Манова размаженост – дугорочно – позитивна особина, а да је његова љубав за лепоту морална категорија. Он је касније за фашисте говорио да су они наравно реалност али не и истина.

У младости сам био као тај Манов јунак.

За све што угледам помислио бих:

– Да, лепо је. Али... зар ништа више? Зар само то?

Пред чувеним стварима био сам спреман да се помало разочарам.

Нисам знао...

Шта?

Нисам знао... да је ниво перцепције резултат улагања... да стварност остаје ружно паче ако је *йажња* не претвори у лабуда. Нисам веровао у поступну уметност виђења која животу даје рељефност и дубину.

Као Манов јунак увек сам мислио:

– Лепо је... Али зар само ово?

Али не – кад сам видео Венецију. Тада сам по први пут рекао „добро је и довољно је”.

Само, да ли сам то био ја?

Изразак из Пене

Ко је био тај младић који је прве ноћи преспаво на платоу испред венецијанске железничке станице? Младић се пробудио тачно у поноћ, диго на лактове и угледао канал. Затим му је мека врећа за спавање помиловала браду. Пред дремливим очима се издужила купола. Иза куполе месец је бежао из облака као Казанова из свог затвора.

Црква Сан Симоне Пиколо била је моја прва пријатељица у Венецији. ЊУ сам гледао пред сан и њу сам угледао кад сам очи отворио. Ујутро су нас дискретно пробудили зора и карабињери. Усправио сам се као Адам дотакнут божијим прстом.

Појурио сам за ЊОМ као Павићев пас који гони свица. Гледао сам продавнице маски, лакване књиге и трчао преко мостова, из једног дворишта у друго; из пјаче у причу, без мапе, без водича, ослањајући се само на очи. У журби сам

се претварао у све што видим: у просјачке што клече, у маске, у гондолијере, у уличне мачке. Мора да сам тада први пут прешао Широку Улицу Пословица и Сојојорџејо дел Милион и Ђаволов мосџи и Анђелов мосџи и Улицу Љубави Пријажеља. Оне тад за мене нису имале имена.

Привукле су ме лаковане књиге у излогу. Ушао сам у књижару, отворио књигу о Комедији дел арте. Прочитао сам:

...Кайеџан је домбасџична кукавица и ходајућа униформа, Ил Доџоре је учена будала. Кроз њејова уста џеку дуџице аројанџиној незналашџива. Панџалоне је највенеџијанскији од свих каракџера Комедије. Несџабилан на нојама, ујоран удварач. Мачколики Арлекин џредсџавља анархичну силу у схематџичном свеџу. Коломбина џонекад обавија ноју око Арлекина на сцени. Трезна џура носи фриволну џамдурину. Девиџа је кад јој џо одјовара.

У следећем излогу су биле изложене маслине, хлебови, сиреви, мортаделе, вина, све дивно аранџирано. (Сеџам се тегли маслина величине малих јабука које после нигде нисам видео.) Други излог је био накрџан сјајним стаклом. У трећем, маске су се трљале златним и сребреним драперијама и шаптале као лишће у крошњама.

У мене су празнооко зуриле носоње и бауте, лица од папије машеа, кожна и порцуланска, нотна, са кинеским носићима и мачијим очима, са сунцима и месецима и са гривама од црног перја. Календари са карневала били су насељени светлцуавим бићима из другог света. На једној слици карабињери са пелеринама прелазили су заснежен Трг Светог Марка.

Приметио сам звекире и плитке месингане чанчиће, згодне за сипање млека мачкама. У њима је било звоно. Под њима – имена станара. Ту су живели Амнерис, Перале и Тудели. За малу бронзану главу је требало ухватити кад отвараш врата. Притискао сам лице о капије и зурио у полумрак вртова.

Јесам ли трчао са грцајем открића и неверице. Не! Овде је свет коначно био онакав какав свугде треба да буде. Једини елемент који је недостајао био сам ја... То ће рећи сваки млад човек. Чудна ми чуда. Али, зар укус не зависи од глади колико и од зачина? Зар нас Данијел Вебстер није упозорио да би све добре ствари без наше душе биле ништа? Зар бискуп Беркли није рекао да универзум не би постојао без свесних посматрача?

Лидо

Код споменика Голдонију налетео сам на пријатеља из Београда.

– Одакле ти?

– А одакле ти?

Заједно смо пошли на Лидо. Било нас је четворо: Марина, Нивес, Јоја и ја. Врелина је косу на потиљку и челу претварала у мокре пачије репове. На вапорету, плавет нам је говорила о суштинској проширености света. Ветар је био свежи пријатељ.

На Лиду су некад били сјајни хотели са послугом од самих мађионичара. Заљубио сам се у керамичку фасаду *Гранде Алберіо Аусаниа Хуніариа*. Онај хотел у коме је одседао Томас Ман ме подсетио на осунчану касарну.

Мислили смо на оморину из 1914. и јадног Ашенбаха који је увек живео као стиснута песница. На песку, у столицама од прућа некад су седеле викторијанске бабе. Коса нам је била мокра на потиљку. Нисмо имали костиме. Дрско смо одлучили да се окупамо. Ту се купао Тађо. Нисмо били много старији. Брзо смо се скинули.

Вода на Лиду је изузетно плитка. То није проблем при уласку. Запливаш и нестанеш у мору.

Проблем је био – изаћи. Венера није излазила из пене онолико колико смо излазили ми. Излазили смо и излазили. И махали. Махали.

Ћудоредни талијански купачи са обале су нам звиждали. Мислим да разлог није била моја и Јојина обдареност већ Нивесине заиста огромне груди. Тај излазак још траје. На некој споредној позорници времена још увек излазим из плитке воде на Лиду, машући звиждуцима.

Заувек

Столови су лебдели пред кафеима. Аркаде су нешто радиле, куполе су нешто радиле, људи су нешто радили.

Три голуба су веома високо поскочила у црногорском плесу и спустила се на тло.

Црква је била пуна калеидоскопских слика. Унутрашње пруге и облаци путовали су у мермерном сивилу.

На Пјаци светог Марка, као и увек, обузела су ме два опречна осећања – дивљење према овом неравном тргу са аркадама и сатом са планетама и селиновска мизантропија према нагураном људству.

Дуждева палата била је од голубијих ножица.
Црква Светог Марка била је слична облаку. Два
бронзана блесана су тукла звоно.

Заувек.

Умор

Предвече, облаци су обрасли коралима.

Дан неуморног луњања донео је пасји умор.
Тај пас који се откинуо са ланца, који га је цео дан
јурио – је ли већ прогутао свица? Је ли и после то-
га наставио да га јури?

Мадоне су сагле главе пред кућицама за пти-
це. Пред њима су се упалила кандила. Пламичци
су заплесали у црвеним чашицама. Запловио сам
кроз мистични мрак. Тај мрак је постао мој. Иза
зидова су ћутали вртови. Музика и олеандри су
кипели преко зидова. До мене би допро горки
мирис чемпреса. Затим опера, завршни јецај и
аплауз.

Фрари

Губио сам се у улицама којима не би могао
проћи човек широких рамена. И одједном

(Дедал је пронашао и лавиринт и крила) набасао сам на проширење!

Пренеразила ме је огромношћу црква деи Фрари. У полусветлу сам зурио у провалију њене розете. Из ње је куљала тишина. Били смо сами црква и ја. Као да сам пливао у базену поред кита.

Приљубљен уз глатко тело, чуо сам китово срце:

Там. Там. Там.

Одмор од Кабале

Град ме је пропео на прсте. Пропињао сам се на мостове као на штуле. Гледао. Гледао. Преко палата и канала из свих станова титрао је плавобели одсјај телевизора. Био сам шокиран:

Зар Венецијанци гледају телевизију?

Очекивао сам да одмор од кабаала налазе у касинима, који су истовремено пушионице опијума и да свирају Вивалдија мумијама предака. Ето не свирају. Гледају телевизију.

Двадесет Хиљада Миља Под Морем

– Никад нисам била у Венецији – рекла је моја мајка. – Али пада ми на памет отворено море и сунце које је јако црвено. И смрад. Али на горњим спратовима мора да је јако фино.

То је јединствен град на свету и све метаморфозе је видео. Сви ми тамо изгледају на сцени. Настоје да се обуку, да покажу другима – и продавци и гондолијери – и да некога преваре, јер нису наивни. Мора да имају неке своје приватне животе. Мале кале, куће и породице. А онда излазе опет и стављају маске.

Венеција ми изгледа некако трула и бушна. Све је заљуљано. Гондоле. И они парови. Тамо продају неку обману гондола и парова. И песама гондолијера. И замишљам оног лепог дечака и оног човека који се зноји под шминком.

Волела бих да изађем на прозор са стубовима од уврнутог камена и да са њега посматрам

Венецију. Мислим о женама венецијанским. Оне мора да су много уградиле у тај град а о њима нисам толико читала. Мислим прво кад су девојчице. Да ли су самосвесне? Да ли су поносне што су Венецијанке, као Београђанке што су поносне?

Како ли је изграђена на тим стубовима? Како је опстала толике године? Кажу да она тоне и мислим како ће да потоне? Хоће ли прво до првог спрата? Голубови ме не занимају. И мостови ме не занимају. Занимају ме палате да их добро осмотрим, какве све имају украсе. Ти људи очигледно имају снажно осећање за лепоту које је наслеђено и генерацијама дограђивано. Ја ти овде личим на неког Жил Верна. Измишљам Венецију двадесет хиљада миља под морем.